

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЛСАДЧИХ Оксана Василівна

УДК 378.147=521

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ МОВНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ УСНОГО ЯПОНСЬКОГО МОНОЛОГІЧНОГО
МОВЛЕННЯ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ**

13.00.02 - „Теорія та методика навчання: східні мови”

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ - 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність та доцільність дослідження. Глобалізаційні процеси, які спостерігаються сьогодні у світі, ставлять перед державою вимогу виховання багатомовної полікультурної особистості, яка могла б задовольнити в соціокультурному просторі професійні та культурні потреби, вільно спілкуючись іноземними мовами. Основним принципом, на якому базується мовна освіта в європейському просторі, проголошено плюралінгвізм, який полягає у здатності людини використовувати декілька іноземних мов для міжнародного спілкування та покращення професійної діяльності. Саме тенденції інтернаціоналізації практично всіх аспектів життя, в першу чергу, економічних та науково-технологічних, значно вплинули на зацікавленість європейців в опануванні східними мовами, зокрема японською. Не оминула ця зацікавленість і нашої країни.

Тенденція до викладання японської мови, яка поширюється останнім часом у вищих навчальних закладах України, вимагає створення науково-обґрунтованих методик навчання, які базуються на новітніх досягненнях загальної методики навчання іноземних мов та враховують особливості японської мови при вивченні її українськими студентами. Особливої значущості в цьому контексті набуває усвідомлення викладачами іноземних мов та методистами сучасних вимог, що ставляться до формування вмінь спілкуватися іноземними мовами.

Методика викладання іноземних мов нараховує значну кількість теоретичних досліджень, присвячених навчанню монологічного мовлення іноземною мовою (А.А. Алхазішвілі, А.К. Артикбаєва, М.С. Балабайко, М.О. Баташов, Н.Ф. Бориско, Т.І. Бочарова, В.А. Бухбіндер, Е.Х. Вільяок, П.Б. Гурвич, Н.В. Долгалова, А.П. Запорожченко, М.Н. Калнінь, А.П. Литнева, О.А. Нечаєва, Ю.І. Пасов, І.В. Рахманов, І.В. Самойлюкевич, В.Л. Скалкін, Л.І. Скворцова, В.В. Собеська, Н.Д. Соловійова, Р.В. Фастовець, С.П. Шатілов, Л.І. Шевченко, С. Фармер (S. Farmer), Ч. Осгуд (Ch. Osgood), К. Ватанабе (K. Watanabe), С. Кояма (S. Koyama), С. Макіно (S. Makino), К. Нісігучі (K. Nishiguchi), Т. Окадзакі (T. Okadzaki), Х. Окадзакі (H. Okadzaki), Ф. Сугімото (F. Sugimoto), К. Судзукі (K. Sudzuki), Н. Танака (N. Tanaka), Р. Тсутіі (R. Tsuchii), Н. Хатта (N. Hatta) та інші).

У дослідженнях останніх років визначився ряд напрямів навчання усної комунікації: розглянуто використання рольової і ділової ігор як засобів інтенсифікації навчання усного іншомовного спілкування (Т.І. Доніч, О.Г. Квасова, Г.О. Китайгородська), досліджено навчання підготовленого монологічного мовлення з використанням інформаційної телесистеми (С.Б. Аблам, О.В. Васильєва, Л.Д. Цесарський), створено модель побудови відеофонограм для аудиторної роботи (Є.І. Щукіна), розглянуто доцільність навчання монологічного мовлення з використанням автентичних художніх фільмів (В.С. Пашук), визначено основи навчання діалогічного мовлення із застосуванням відеофонограми (О.С. Чужик), розроблено типологію відеофонограм та визначено технологію поетапного навчання іншомовного спілкування з використанням відеофонограми (Н.І. Бичкова, Н.Ф. Бориско, М.В. Ляховицький). Обґрунтовано доцільність навчання професійно спрямованого монологічного мовлення (Н.Л. Драб, І.В. Самойлюкевич, Н.Д. Соловійова, С.С. Коломієць, Л.Б. Котлярова).

Науковий керівник - кандидат філологічних наук, доцент
Биркун Людмила ВІКТОРІВНА,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, доцент
кафедри комунікації та лінгвокраїнознавства
Інституту філології

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Нечаєва Людмила Тимофіївна,
Інститут країн Азії та Африки при Московському
державному університеті ім. М. Ломоносова, завідувач
лабораторії "Східні мови у школі"

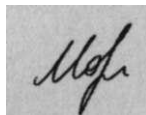
кандидат педагогічних наук
Свердлова Тетяна Геннадіївна,
Київський національний лінгвістичний університет,
викладач кафедри мов і цивілізацій Далекого Сходу

Захист відбудеться 21 грудня 2007 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.001.16 у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, вул. Володимирська, 60, ауд. 314.

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, вул. Володимирська, 58, к. 12.

Автореферат розісланий 20 листопада 2007 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.М. Москаленко

Проте переважна більшість сучасних наукових робіт присвячена навчанню монологічного мовлення на матеріалі романо-германських мов. Проблеми навчання японської мови, незважаючи на певний вагомий внесок російської вченої Л.Т. Нечаєвої, а також українських - В.В. Голубець, Т.О. Бондарчук і Т.Г. Сverdлової, розглядаються з точки зору формування й оцінювання мовних (лексичних і граматичних) навичок.

Згідно з чинними програмами метою навчання японського монологічного мовлення на початковому етапі є формування вмінь будувати прості зв'язні висловлювання з навчальних тем на культурну та побутову тематику, коротко обґрунтовувати свої думки, плани, дії. Головним завданням початкового етапу є формування у студентів умінь правильно, логічно і послідовно, комунікативно вмотивовано користуватися засвоєним мовним матеріалом для вираження своїх думок у межах визначеної тематики. Проте недостатнє теоретико-методичне обґрунтування навчання японської мови українських студентів негативно відображається на рівні володіння усним японським монологічним мовленням студентами мовних вищих навчальних закладів (ВНЗ). Дослідження з проблеми спілкування японською мовою, які проводить уряд Японії у межах програм моніторингу викладання та вивчення японської мови як іноземної в Україні, містять дані про те, що кожного другого фахівця-випускника університету можна критикувати за недостатньо розвинені вміння комунікації. Це стосується, насамперед, усного спілкування й пояснюється рядом особливостей, які витікають як із специфіки усного мовлення загалом, так і з особливостей японської мови, зокрема.

Отже, **актуальність** та недостатня теоретична розробленість проблеми навчання усного японського монологічного мовлення в мовних ВНЗ України зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: "Методика навчання студентів мовних спеціальностей усного японського монологічного мовлення на початковому етапі".

Зв'язок роботи з науковими темами. Дисертаційне дослідження виконане в межах загальної наукової теми "Актуальні проблеми східної філології класичної та сучасної доби", що розробляється в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (ДР - 02БФ044-01). Тема дисертаційного дослідження затверджена вченою радою Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол №2 від 18.10.2004 року), уточнена (протокол №9 від 21.05.2007 року) та узгоджена в раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології АПН України (протокол № 5 від 22.05.2007 року).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, практично розробити та експериментально перевірити методику навчання усного японського монологічного мовлення з використанням візуальних опор, навчальних відеофонограм та фонограм студентів мовних спеціальностей на початковому етапі.

Для реалізації мети дослідження потрібно вирішити такі **завдання:**

1. Визначити основні функціональні типи монологів для навчання усного японського монологічного мовлення студентів мовних ВНЗ на початковому етапі;

2. Проаналізувати загальні психологічні та психолінгвістичні характеристики іншомовного монологічного спілкування та лінгвістичні особливості монологу-опису та монологу-розповіді японською мовою;

3. Обґрунтувати методику навчання студентів мовних спеціальностей усного японського монологічного мовлення на початковому етапі мовних ВНЗ і розробити підсистему вправ для навчання монологу-опису та монологу-розповіді японською мовою з використанням візуальних опор, навчальних відеофонограм та фонограм.

4. Визначити особливості реалізації методики навчання студентів мовних спеціальностей усного японського монологічного мовлення на початковому етапі мовних ВНЗ в системі кредитно-модульного підходу;

5. Експериментально перевірити ефективність методики навчання студентів мовних спеціальностей усного японського монологічного мовлення на початковому етапі мовних ВНЗ та сформулювати методичні рекомендації для проведення занять за розробленою методикою.

Об'єкт дослідження: навчання усного японського монологічного мовлення студентів мовних спеціальностей.

Предмет дослідження: методика навчання усного японського монологічного мовлення студентів мовних спеціальностей на початковому етапі.

Методи дослідження. Для розв'язання сформульованих вище завдань застосовувалися такі **теоретичні** методи дослідження: аналіз наукової літератури з методики навчання іноземних мов, психології, психолінгвістики, лінгвістики з проблем дослідження; узагальнення практичного досвіду викладання іноземних мов у мовному ВНЗ та **емпіричні** методи: експеримент, метою якого була перевірка ефективності розробленої методики; опитування викладачів з метою виявлення доцільності впровадження розробленої методики у навчальний процес мовних ВНЗ; анкетування, метою якого було дослідити ставлення студентів до занять за розробленою методикою; хронометрування, метою якого було зафіксувати дані експерименту для подальшого аналізу; метод математичної статистики, метою якого було обчислити рівень сформованості вмінь усного японського монологічного мовлення студентів мовних ВНЗ на початковому етапі.

Організація та основні етапи дослідження. Дослідження проводилось упродовж 2002-2006 років.

На **першому** етапі (2002-2003 рр.) обґрунтовувалася мета дослідження, здійснювався аналіз психологічної, педагогічної, методичної і спеціальної літератури з проблеми дисертаційного дослідження. Конкретизувалися вихідні положення, в результаті теоретичного і практичного вивчення проблеми визначалися об'єкт, предмет і завдання дослідження, а також напрями дослідження.

На **другому** етапі (2003-2004 рр.) проведено вивчення підходів японських учених-методистів до навчання японської мови як іноземної в природному мовному середовищі; розроблено методику навчання українських студентів мовних спеціальностей усного японського монологічного мовлення на початковому етапі мовних ВНЗ; проведено констатувальний експеримент та першу частину формульованого експерименту, метою якого було формування вмінь продукування монологу-опису японською мовою; проаналізовано результати констатувального та

першої половини формувального експериментів та удосконалено розроблену методикою.

На *третьому* етапі (2004-2005 рр.) проведено другу частину формувального експерименту, метою якого було формування вмінь продукування монологу-розповіді японською мовою, контрольні зрізи та узагальнено результати експерименту.

На *четвертому* етапі (2005-2006 рр.) було завершено дослідно-експериментальну роботу, визначено особливості реалізації методики навчання студентів мовних спеціальностей усного японського монологічного мовлення на початковому етапі мовних ВНЗ в системі кредитно-модульного підходу, розроблено методичні рекомендації для проведення занять за розробленою методикою, сформульовано висновки дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше*: теоретично обґрунтовано і розроблено методикою навчання усного японського монологічного мовлення з використанням візуальних опор, навчальних відеофонограм та фонограм для навчання монологу-опису та монологу-розповіді японською мовою студентів мовних ВНЗ України на початковому етапі; *уточнено*: загальні психологічні та психолінгвістичні характеристики іншомовного монологічного спілкування та лінгвістичні особливості монологу-опису та монологу-розповіді японською мовою; *конкретизовано*: принципи навчання монологу-опису та монологу-розповіді японською мовою студентів мовних ВНЗ України на початковому етапі; критерії відбору візуальних опор, навчальних відеофонограм та фонограм і критерії оцінювання сформованості вмінь усного японського монологічного мовлення; *подальшого розвитку* набуло таке науково-обґрунтоване поняття, як "комунікативне викладання японської мови"; *в науковий обіг введено* нові персоналі японських учених.

Практична цінність роботи полягає у розробці підсистеми вправ для навчання монологу-опису та монологу-розповіді японською мовою студентів мовних ВНЗ на початковому етапі з використанням візуальних опор, навчальних відеофонограм та фонограм; кредитно-модульної моделі організації процесу навчання монологу-опису та монологу-розповіді японською мовою на початковому етапі у мовних ВНЗ; методичних рекомендацій для проведення занять за розробленою методикою. Основні результати дослідження доцільно застосувати під час навчання усного японського монологічного мовлення студентів мовних спеціальностей ВНЗ, учнів гімназій, а також у системі післядипломної освіти.

Методикою навчання усного японського монологічного мовлення впроваджено в навчальний процес у Київському університеті „Східний світ" (протокол № 5 засідання кафедри Далекого Сходу від 6.03.2006), Дніпропетровському національному університеті (протокол № 4 засідання кафедри порівняльної філології східних та англійських країн від 7.05.2006) і Київському міському педагогічному університеті імені Б.Д. Грінченка (протокол № 2 засідання кафедри української мови та методик навчання від 3.09.2006).

Апробація роботи дійснювалась на науково-практичних конференціях: на VI Міжнародній науковій конференції „Стратегії та методи навчання мовам для

спеціальних цілей" (м. Київ, 2003 р.), на V Міжнародній науковій конференції „Проблеми викладання японської мови як іноземної" (м. Кітаурава, Японія, 2004 р.), на першій українській науково-практичній конференції студентів та молодих спеціалістів "Проблеми японознавства в Україні" (м. Харків, 2004 р.), на IV Всеукраїнському семінарі для викладачів японської мови (м. Київ, 2005 р.), на Міжнародній науковій конференції „Київські філологічні школи: історико-теоретичний спадок і сучасність" (м. Київ, 2005 р.), на Міжнародному симпозиумі „Обучение японскому языку за рубежом" (м. Алмати, Казахстан, 2006 р.), на Міжнародному симпозиумі „Обучение японскому языку за рубежом" (м. Ташкент, Узбекистан, 2006 р.), а також у процесі обговорення результатів дослідження на засіданнях кафедри методики навчання іноземних мов та прикладної лінгвістики та кафедри китайської, корейської та японської філології Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Публікації: Основні положення дисертації викладено в семи наукових публікаціях, з яких п'ять одноосібних статей надруковано у провідних фахових виданнях, одна стаття - у педагогічному виданні в Японії та одному збірнику матеріалів конференції.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи - 250 сторінок. Обсяг основного тексту становить 170 сторінок. Список використаних джерел 310 найменувань, з яких 77 - іноземними мовами. Робота містить 18 таблиць, 3 рисунки, 2 схеми і 6 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність та доцільність дослідження наукової проблеми, визначено мету, об'єкт, предмет, завдання та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість, наведено відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів.

У першому розділі - „Теоретичні засади навчання усного японського монологічного мовлення на початковому етапі у мовних вищих навчальних закладах" - проаналізовано стан навчання усного японського монологічного мовлення на початковому етапі у мовних ВНЗ, виділено основні функціональні типи монологів для навчання студентів мовних ВНЗ на початковому етапі, розглянуто психологічні, психолінгвістичні та лінгвістичні основи навчання монологу-опису та монологу-розповіді японською мовою, визначено принципи навчання усного японського монологічного мовлення на початковому етапі.

Проведений аналіз навчально-методичної літератури, за якою здійснюється навчання японської мови на початковому етапі в українських мовних ВНЗ, свідчить про те, що в більшості робіт основна увага приділяється читанню та перекладу з японської на українську мову та навпаки; в деяких працях майже відсутні комунікативні (мовленнєві) вправи; навчання усної комунікації розпочинається з діалогічної форми; переважна більшість навчально-методичної літератури розрахована на використання її під час навчання японської мови для тих, хто вивчає її безпосередньо в Японії. Разом з тим, за переконанням японських методистів-

фахівців у галузі методики навчання японської мови як іноземної Т. Окадзакі (Т. Окасігакі) Х. Окадзакі (Н. Окасакі), Ф. Сугімото (Б. Зішітото), К. Судзукі (К. Бисігакі), Н. Танака (І. Тапака) та з нашого власного досвіду викладання японської мови, монологічна форма усного японського мовлення є набагато простішою для навчання, ніж діалогічна. Таким чином, навчання усної мовленнєвої комунікації японською мовою необхідно розпочинати з монологічного мовлення. В результаті аналізу навчально-методичних комплексів вдалося встановити відсутність в них вправ, які б враховували труднощі засвоєння японської мови на початковому етапі, пов'язані з розбіжностями української та японської мов і за рахунок чого виникають додаткові труднощі для швидкого та ефективного засвоєння японської мови на початковому етапі. З метою покращити навчальний процес, пов'язаний з вивченням японської мови, було встановлено необхідність розробити методику навчання усного японського монологічного мовлення.

Беручи за основу навчальні програми та Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти було встановлено, що мета навчання усного японського монологічного мовлення на початковому етапі має бути двоєдиною, а саме: навчання монологу-опису та монологу-розповіді у послідовності від монологу-опису до монологу-розповіді.

Вивчення наукової літератури з проблеми дослідження дало можливість визначити психологічні характеристики іншомовного монологічного спілкування, якими є організованість, цілеспрямованість, розгорнутість, довільність, які витікають з його контекстної природи та реалізуються у таких характеристиках усного монологічного мовлення як послідовність, логічність, тематичність та інформативність. За функціональною психологічною схемою породження мовленнєвого висловлювання, запропонованою І.О. Зимньою, процес породження складається зі спонукально-мотиваційної, аналітико-синтетичної та виконавчої фаз. Саме аналітико-синтетична фаза відіграє вирішальну роль у процесі породження усного монологічного мовлення, оскільки її основним змістом є механізм внутрішнього оформлення висловлювання, де формуються основні якості усного монологічного мовлення - логічність, зв'язність, розгорнутість.

Проаналізовано та визначено лінгвістичні особливості монологу-опису та монологу-розповіді японською мовою, які зазначені у таблиці 1.

Таблиця 1

Лінгвістичні особливості монологу-опису та монологу-розповіді японською мовою

Тип монологу	Лінгвістичні особливості
Монолог-опис	прості і складносурядні речення, граматичні структури типу: これは～です, видо-часові форми типу: ～ている, ～た形; нейтральні слова, слова, що виражають просторові відносини, констатацію фактів.
Монолог-розповідь	видо-часові форми дієслова типу: ～て～て～した, сполучники та сполучникові прислівники типу: まず、次に、それから、後; прості і складнопідрядні речення з

підрядними часу; граматичні структури типу: ～たことがある (～たことがない) у розповіді про минулі події; граматичні структури типу: ～ている у розповіді про те, що відбувається; у розповіді про майбутні події – простий майбутній час, який в японській мові збігається за формою з теперішнім часом; нейтральні слова, слова, що виражають просторові відносини, констатацію фактів.

Визначено також параметри використання нейтрально-ввічливого стилю, у межах якого відбувається навчання усного японського монологічного мовлення на початковому етапі, а саме:

- активний словник, який нараховує слова нейтрально-ввічливого стилю;
- дієслова, що мають бути виключно в формі типу: **III**
- повні речення, в яких відсутні такі явища, як еліпсис та парцеляція;
- порядок слів у реченнях має бути незмінний, інверсія неприпустима.

Методичні засади навчання усного японського монологічного мовлення були обґрунтовані шляхом аналізу наукової літератури, що дало підстави визначити вміння: **загальні** (вміння реалізовувати комунікативний намір адекватно завданню й умовам спілкування та вміння логіко-композиційної побудови висловлювання відповідно до композиційно-мовленнєвої форми монологу) і **спеціальні** (вміння формулювати предмет монологічного висловлювання типу «опис» і свій комунікативний намір, розкривати предмет висловлювання, уточнювати та деталізувати висловлювання за допомогою відповідних лексико-граматичних засобів, завершувати висловлювання - для монологу-опису та формулювати предмет монологічного висловлювання типу «розповідь» (із зазначенням часу, місця, учасників події) та свій комунікативний намір, розповідати про подію у хронологічній послідовності, уточнювати висловлювання за допомогою часових зв'язків, формулювати висновок про подію або повідомити про завершення події - для монологу-розповіді), якими повинні оволодіти студенти початкового етапу мовних ВНЗ.

На основі аналізу теоретичних праць було визначено основні труднощі, які необхідно враховувати при оволодінні японською мовою українськими студентами під час формування вмінь усного японського монологічного мовлення на початковому етапі. В результаті зіставлення японської та української мов на фонетичному, лексичному та граматичному рівнях було розроблено порівняльну таблицю.

Таблиця 2

Труднощі під час вивчення японської мови українськими студентами на початковому етапі

Фонетичний рівень	Лексичний рівень	Морфологічний рівень	Синтаксичний рівень	Графічний рівень
1) геміновані (подовжені)	1) селекція взаємовідпові	1) флексія й синтетизм в	1) відмінний від української	1) наявність двох азбук

голосні; 2) ларингальний приголосний [„н”, яп. А/]; 3) подвоєні приголосні; 4) вимова фонем ряду [pa], [pi], [py], [pe], [po]; 5) вимова слів іншомовного походження; 6) наголос.	дних лексем; 2) вибір правильного рахувального суфіксу; 3) правильне використання привітальних кліше.	дієслівній системі та в системі предикативних прикметників; 2) аглютинація та аналітизм у системі іменників та напівпредикати в них прикметників; 3) наявність специфічних відносно-вказівного та предметно-вказівного займенників типу Ю та 4) труднощі у відмінюванні дієслів.	мови порядок слів у реченні; 2) наявність темо-ремної прогресії; 3) наявність синонімічних граматичних конструкцій; 4) різні значення граматичної конструкції типу: ~T(/>^ 1".	„катакана” та „хірагана”; 2) наявність ієрогліфів.
--	---	--	---	---

У другому розділі - „Методика навчання монологу-опису та монологу-розповіді японською мовою студентів мовних спеціальностей на початковому етапі” - обґрунтовано методику використання візуальних опор, навчальних фонограм та відеофільмів під час навчання монологу-опису та монологу-розповіді на матеріалі японської мови студентів мовних ВНЗ на початковому етапі, розроблено підсистему вправ для навчання монологу-опису та монологу-розповіді японською мовою, комплекси вправ з тем: „Життя японських та українських студентів”, „Моя майбутня професія” і „Додорожі” та визначено організацію процесу навчання монологу-опису та монологу-розповіді японською мовою студентів мовних ВНЗ на початковому етапі в системі кредитно-модульного підходу.

Аналіз наукових джерел уможливив визначення критеріїв відбору візуальних опор (структурний, мотиваційний, наявність япономовного матеріалу), навчальних відеофонограм (відповідність вокабулярно-семантичного рівня навчальної відеофонограми вокабулярно-семантичному рівню студентів, наявність соціокультурної інформації, забезпечення високого рівня мотивації вивчення японської мови, відповідність меті навчання, наявність япономовного матеріалу) та фонограм (відповідність вокабулярно-семантичного рівня навчальної фонограми

вокабулярно-семантичному рівню студентів, відповідність меті навчання, новизна змісту, наявність япономовного матеріалу).

Базуючись на теоретичних джерелах з методики навчання іноземних мов, було обґрунтовано підсистему вправ для навчання усного японського монологічного мовлення на початковому етапі. Визначення загальних та спеціальних умінь, необхідних для продукування монологу-опису та монологу-розповіді, було покладено в основу розробки підсистеми вправ, яка складається з двох груп: група вправ для навчання монологу-опису та група вправ для навчання монологу-розповіді, які, в свою чергу, поділяються на підгрупи та блоки. Було виділено етапи навчання монологу-опису та монологу-розповіді: рецептивно-репродуктивний, репродуктивно-продуктивний та продуктивний і типи вправ: умовно-комунікативні та комунікативні. Розроблена підсистема вправ подана у таблиці 3.

Таблиця 3

Підсистема вправ для навчання монологу-опису та монологу-розповіді

Група 1
для формування вмінь продукування
монологу-опису

1

1

1

Підгрупа 1 (рецептивно-репродуктивний етап) Блок 1.1	Підгрупа 2 (репродуктивно-продуктивний етап) Блок 2.1	Підгрупа 3 (продуктивний етап) Блок 3.1
рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні вправи першого типу (ознайомлення із зразками монологу-опису для визначення комунікативного наміру монологу-опису) Блок 1.2	репродуктивно-продуктивні умовно-комунікативні вправи другого та третього типів з частковим керуванням мовленнєвою діяльністю (формування вмінь реалізації комунікативного наміру монологу-опису) Блок 2.2	продуктивні комунікативні вправи першого та другого типів (формування вмінь самостійного продукування монологу-опису текстового рівня)
рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні вправи першого типу (ознайомлення із зразками монологу-опису для визначення	репродуктивно-продуктивні умовно-комунікативні вправи другого та третього типів з частковим керуванням мовленнєвою діяльністю (формування	

логіко-композиційної побудови монологу-опису)	вмінь реалізації логіко-композиційної побудови монологу-опису)	
---	--	--

Група 2
для формування вмінь продукування монологу-розповіді

↓	↓	↓
Підгрупа 1 (рецептивно-репродуктивний етап) Блок 1.1 рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні вправи першого типу (ознайомлення із зразками монологу-розповіді для визначення комунікативного наміру монологу-розповіді) Блок 1.2 рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні вправи першого типу (ознайомлення із зразками монологу-розповіді для визначення логіко-композиційної побудови монологу-розповіді)	Підгрупа 2 (репродуктивно-продуктивний етап) Блок 2.1 репродуктивно-продуктивні умовно-комунікативні вправи другого та третього типів з частковим керуванням мовленнєвою діяльністю (формування вмінь реалізації комунікативного наміру монологу-розповіді) Блок 2.2 репродуктивно-продуктивні умовно-комунікативні вправи другого та третього типів з частковим керуванням мовленнєвою діяльністю (формування вмінь реалізації логіко-композиційної побудови монологу-розповіді)	Підгрупа 3 (продуктивний етап) Блок 3.1 продуктивні комунікативні вправи першого та другого типів (формування вмінь самостійного продукування монологу-розповіді текстового рівня)

Перший етап - рецептивно-репродуктивний

Мета етапу - навчити студентів розрізняти особливості реалізації комунікативного наміру, логіко-композиційної будови в межах монологу-опису і

монологу-розповіді. На цьому етапі застосовуються умовно-комунікативні рецептивно-репродуктивні вправи з повним керуванням мовленнєвими діями студентів. Головним видом навчальної діяльності виступає аналіз зазначених аспектів монологу-опису/монологу-розповіді із наступним репродукуванням окремих елементів текстів, навчальних відеофонограм та фонограм монологу-опису/монологу-розповіді.

Підгрупа 1, блок вправ 1.1. Мета вправ блоку 1.1. - навчити студентів розпізнавати комунікативний намір монологу-опису/монологу-розповіді.

Вправа 1

Мета - навчити студентів розпізнавати комунікативний намір монологу-опису.

Завдання: 持っているテキストを読んでください。読む時は、話している人が何を言いたいのかを考えてください。

(надається текст-зразок монологу-опису або зразок монологу-опису у вигляді навчальної відеофонограми та фонограми).

Спосіб виконання: індивідуально.

Спосіб контролю: самоконтроль.

Вид навчальної діяльності: аналіз та визначення комунікативного наміру монологу-опису.

Вправа 2

Мета - навчити студентів розпізнавати комунікативний намір монологу-розповіді.

Завдання: 持っているテキストを読んでください。読む時は、話している人が何を言いたいのかを考えてください。

(надається текст-зразок монологу-розповіді або зразок монологу-розповіді у вигляді навчальної відеофонограми та фонограми).

Спосіб виконання: індивідуально.

Спосіб контролю: самоконтроль.

Вид навчальної діяльності: аналіз та визначення комунікативного наміру монологу-розповіді.

Підгрупа 1, блок вправ 1.2. Мета вправ блоку 1.2. - навчити розрізняти особливості логіко-композиційної будови монологу-опису/ монологу-розповіді.

Вправа 2

Мета - навчити студентів логіко-композиційної будови монологу-опису.

Завдання: これからテキストを読みます。テキストを読んで、以下の構成にしたがって、田中くんが住んでいる町について話してください。

Приклад вербально-зображальної опори

Інструкція	Відповідь
田中くんはどこに住んでいますか。	
それはどんなところですか。	
田中さんはその	

ところが好きですか。	
それはどうしてですか。	

Спосіб виконання: прочитати текст монологу-опису (переглянути навчальний відеофільм або прослухати фонограму) і, зробивши відповідні нотатки, студент має репродукувати їх перед аудиторією індивідуально або колективно.

Спосіб контролю: безпосередній контроль збоку викладача і всієї групи.

Вид навчальної діяльності: ознайомлення студентів з особливостями логіко-композиційної будови монологу-опису.

Вправа 2

Мета - навчити студентів логіко-композиційної будови монологу-розповіді.

Завдання: Г І І ^ Б Т ^ Д Б & Ш % - l i " o " m * ^ Б % Ш Б Х \ І ^ Т Ю Ш С С і

Приклад вербально-зображальної опори

Інструкція	Відповідь
話している人は夏休みにどこへ行きましたか。	
ホテルはどこにありましたか。	
何を見ましたか。	
どんなお土産を買いましたか。	
将来何をしたいですか。	

Спосіб виконання: прочитати текст монологу-розповіді (переглянути навчальний відеофільм або прослухати фонограму) і, зробивши відповідні нотатки, студент має репродукувати їх перед аудиторією індивідуально або колективно.

Спосіб контролю: безпосередній контроль збоку викладача і всієї групи.

Вид навчальної діяльності: ознайомлення студентів з особливостями логіко-композиційної будови монологу-розповіді.

Другий етап - репродуктивно-продуктивний

Мета етапу - формування вмінь реалізації комунікативного наміру, логіко-композиційної будови в межах монологу-опису/монологу-розповіді. Застосовуються умовно-комунікативні вправи 2-го і 3-го типів репродуктивно-продуктивного характеру. Головним видом навчальної діяльності виступає продукування частини або завершеного тексту монологу-опису/монологу-розповіді у поєднанні з репродукуванням мовленнєвого матеріалу, поданого у вигляді опор, навчальних

відеофонограм або фонограм. Опори можуть бути вербальними або вербально-зображальними. Спочатку навчальна робота проводиться на рівні понадфразової єдності, потім - на рівні тексту.

Підгрупа 2, блок вправ 2.1. Мета вправ блоку 2.1. - навчити студентів реалізовувати комунікативний намір монологу-опису/монологу-розповіді.

Вправа 1

Мета - навчити студентів реалізувати комунікативний намір монологу-опису на рівні понадфразової єдності.

Завдання: И Ф £ А / \$ Ч Ё А Л Ч * \$ Т М : о И Т г ^ Б £ Ш * £ Б £ : , ,

Спосіб виконання: фронтальна робота.

Спосіб контролю: контроль збоку викладача і всієї групи через обговорення отриманих результатів.

Вид навчальної діяльності: продукування необхідних частин тексту монологу-опису.

Вправа 2

Мета - навчити студентів реалізувати комунікативний намір монологу-розповіді на рівні понадфразової єдності з використанням вербальних та вербально-зображальних опор, навчальних відеофонограм або фонограм.

Завдання: Ш & % Ш * < Б, В # Л Ю ^ & й * & « З / і И Ш Ш - о ^ Т І І

Спосіб виконання: фронтальна робота.

Спосіб контролю: контроль збоку викладача і всієї групи через обговорення отриманих результатів.

Вид навчальної діяльності: продукування необхідних частин тексту монологу-розповіді за допомогою вербально-зображальної опори.

Підгрупа 2, блок вправ 2.2. Мета вправ блоку 2.2. - навчити студентів створювати окремі частини тексту монологу-опису та монологу-розповіді і об'єднувати частини в одне ціле.

Вправа 1

Мета - навчити студентів створювати окремі компоненти тексту монологу-опису, використовуючи вербальну опору, навчальну відеофонограму або фонограму.

Завдання: 下線のところに情報を書いてください。

これから私は_____について話したいです。私の家族は_____人です。_____に住んでいます。父は_____です。母は_____です。

Спосіб виконання: індивідуальна робота.

Спосіб контролю: опосередкований контроль збоку викладача і групи через додаткові запитання.

Вид навчальної діяльності: продукування структурного елемента монологу-опису за допомогою вербальної опори.

Вправа 2

Мета - навчити студентів створювати окремі компоненти тексту монологу-розповіді, використовуючи вербальну опору, навчальну відеофонограму або фонограму.

Завдання: 下線のところに情報を書いてください。

子供の時、私は_____なりたかったです。

それは_____からです。

現在、私は_____になりたいと思います。

Спосіб виконання: індивідуальна робота.

Спосіб контролю: опосередкований контроль збоку викладача і групи через додаткові запитання.

Вид навчальної діяльності: продукування структурного елемента монологу-розповіді за допомогою вербальної опори.

Третій етап - продуктивний

Мета етапу - розвиток умінь самостійного продукування монологу-опису/монологу-розповіді. На даному етапі студенти виконують продуктивні вправи, а саме комунікативні вправи 1-го та 2-го типів з мінімальним керуванням мовленнєвою діяльністю студентів. Під час виконання комунікативних вправ 1-го типу використовуються візуальні опори, запропоновані викладачем у вигляді вербально-зображальних та зображальних опор (малюнки, схеми, таблиці), навчальні відеофонограми та фонограми. Головним видом навчальної діяльності є продукування завершеного тексту монологу-опису/монологу-розповіді. Продукт мовленнєвої діяльності - усний текст монологу-опису/монологу-розповіді.

Підгрупа 3, блок вправ 3.1. Мета вправ блоку 3.1. - формування вмінь самостійного продукування монологу-опису/монологу-розповіді текстового рівня.

Вправа 1

Мета - навчити студентів самостійно створювати монолог-опис в усній формі.

Завдання: **ЩЕК>ИЩАУ-СИ^ИЛ-ОИ^ТіЪ*** **Ы.** **0,**

Спосіб виконання: робота в малих групах.

Спосіб контролю: контроль збоку викладача і всієї групи студентів.

Вид навчальної діяльності: продукування завершеного тексту монологу-опису.

Вправа 2

Мета - навчити студентів самостійно створювати монолог-розповідь в усній формі.

Завдання: **&i i &ц%T<OI\гщ%\$.ХЖ** **Ы**

Спосіб виконання: робота в малих групах.

Спосіб контролю: контроль збоку викладача і всієї групи студентів.

Вид навчальної діяльності: продукування завершеного тексту монологу-розповіді.

З метою визначення раціональної послідовності та співвідношення у використанні вправ з візуальними опорами, навчальними відеофонограмами та фонограмами було розроблено три варіанти методики: Методика №1, Методика №2 та Методика №3. Заняття з однієї теми передбачає виконання дев'яти вправ. Отже,

Методика №1 передбачає виконання п'яти вправ з візуальними опорами, двох вправ з навчальними відеофонограмами та двох вправ з фонограмами (5 X 2 X 2). Методика №2 передбачає виконання двох вправ з візуальними опорами, п'яти вправ з навчальними відеофонограмами та двох вправ з фонограмами (2 X 5 X 2). Методика №3 передбачає виконання двох вправ з візуальними опорами, двох вправ з навчальними відеофонограмами та п'яти вправ з фонограмами (2 X 2 X 5).

У другому розділі також подаються комплекси вправ для навчання усного японського монологічного мовлення з тем: „Життя японських та українських студентів”, „Моя майбутня професія” та „Подорожі” із застосуванням розробленої підсистеми вправ, а також на основі відібраного мовного матеріалу розробляється кредитно-модульна модель організації навчального процесу з використанням розробленої підсистеми вправ для формування вмінь монологу-опису та монологу-розповіді на початковому етапі, яка складається з двох підмодулів:

1) формування вмінь продукування монологу-опису;

2) формування вмінь продукування монологу-розповіді.

На основі кредитно-модульного підходу до організації навчального процесу було впроваджено модульне структурування змісту навчального матеріалу; індивідуалізацію темпу навчання; моніторинг сформованості вмінь усного японського монологічного мовлення; педагогічне оцінювання; організацію самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

У **третьому розділі - „Експериментальна перевірка ефективності розробленої методики навчання усного японського монологічного мовлення на початковому етапі”** - висвітлено проведення експериментальної перевірки ефективності методики навчання продукування монологу-опису та монологу-розповіді японською мовою студентів мовних ВНЗ на початковому етапі з використанням розробленої підсистеми вправ; представлено результати, отримані під час проведення експерименту, спрямованого на визначення більш раціональної послідовності та співвідношення використання візуальних опор, навчальних відеофонограм та фонограм; сформульовано методичні рекомендації для проведення занять за розробленою методикою навчання усного японського монологічного мовлення студентів мовних спеціальностей у ВНЗ на початковому етапі.

Перевірка ефективності розробленої методики навчання усного японського монологічного мовлення студентів мовних ВНЗ на початковому етапі здійснювалась шляхом вертикально-горизонтального експерименту у два етапи: у 2003/2004 та у 2004/2005 навчальних роках. Учасниками експерименту були 187 студентів. Результати, отримані під час навчання в експериментальних групах, свідчать про ефективність використання моделі занять та підсистеми вправ за Методикою №1 та підтверджують правомірність сформульованої нами гіпотези дисертаційного дослідження, що навчання студентів вміням усного японського монологічного мовлення в межах монологу-опису та монологу-розповіді на початковому етапі мовного ВНЗ буде успішним за умови використання вправ з візуальними опорами, навчальними відеофонограмами та фонограмами у послідовності: візуальні опори —* навчальні відеофонограми —» навчальні фонограми та у співвіднесенні: п'ять вправ з візуальними опорами, дві вправи з навчальними відеофонограмами та дві вправи з навчальними фонограмами, тобто навчання за Методикою №1

(5 X 2 X 2). Результати подані на рисунках 1 та 2 (де КЗ - контрольний зріз, ПЗ - підсумковий зріз).

Рис. 1

**Приріст коефіцієнта навченості
за розробленими методиками (монолог-опис)**

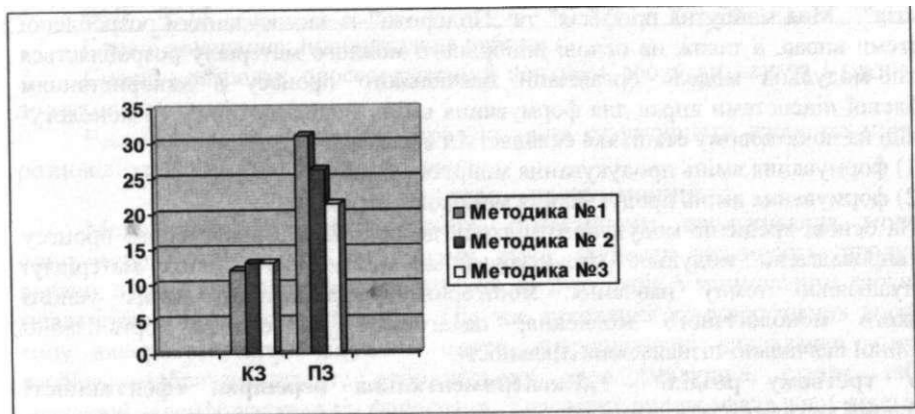
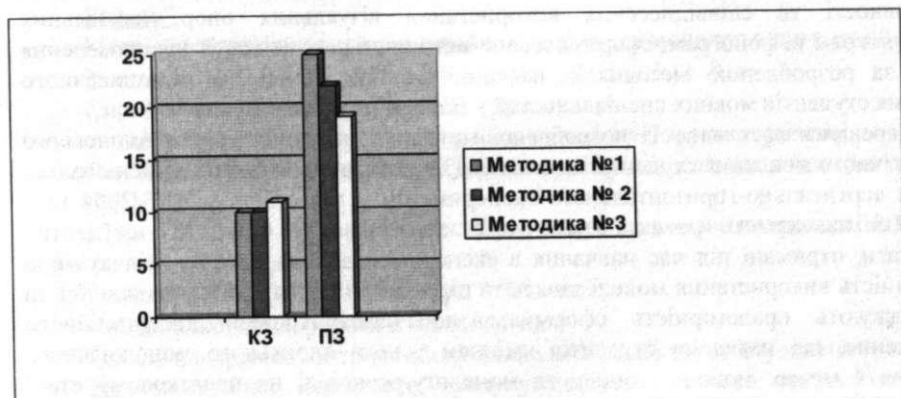

Рис. 2

**Приріст коефіцієнта навченості
за розробленими методиками (монолог-розповідь)**

На базі розробленої методики було сформульовано методичні рекомендації для проведення занять за розробленою методикою навчання усного японського

монологічного мовлення студентів мовних спеціальностей на початковому етапі в ВНЗ.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз джерельної бази дослідження дав можливість визначити основні функціональні типи монологів для навчання студентів мовних ВНЗ на початковому етапі: монолог-опис та монолог-розповідь. Навчання повинно відбуватися у послідовності від монологу-опису до монологу-розповіді.

2. У дослідженні було проаналізовано, що загальними психологічними характеристиками іншомовного монологічного спілкування є організованість, цілеспрямованість, розгорнутість, довільність, які витікають з його контекстної природи та реалізуються у таких характеристиках усного монологічного мовлення як послідовність, логічність, тематичність та інформативність. Визначено, що за функціональною психологічною схемою породження мовленнєвого висловлювання його механізм складається зі спонукально-мотиваційної, аналітико-синтетичної та виконавчої фаз. Саме аналітико-синтетична фаза відіграє вирішальну роль у процесі породження усного монологічного мовлення, оскільки її основним змістом є механізм внутрішнього оформлення висловлювання, де формуються основні якості усного монологічного мовлення - логічність, зв'язність, розгорнутість. З'ясовано, що лінгвістичними особливостями усного японського монологічного мовлення є: наявність простих і складносурядних речень, граматичних структур типу: $\xi \text{ii} \text{II} \sim X \text{"T"}$, видо-часових форм типу: $\sim X V' < 5$, $\sim 7c \text{ III}$; нейтральних слів, слів, що виражають просторові відносини, констатацію фактів для монологу-опису та видо-часових форм дієслова типу: $\sim \text{"C} \sim X \sim \text{B Tc}$, сполучників та сполучникових прислівників типу: $\sim \text{r} \text{H} \text{I} \text{I} \text{I}$, простих і складнопідрядних речень з підрядними часу; у розповіді про минулі події типу: $\sim 7c \wedge B \quad -5 \quad \wedge B \wedge$

; у розповіді про те, що відбувається типу: $\sim \text{"0'2} >$; у розповіді про майбутні події - простого майбутнього часу, який в японській мові збігається за формою з теперішнім часом; нейтральних слів, слів, що виражають просторові відносини, констатацію фактів для монологу-розповіді.

3. Теоретично обґрунтовано методику навчання студентів мовних спеціальностей усного японського монологічного мовлення на початковому етапі в мовних ВНЗ і розроблено підсистему вправ для навчання усного японського монологічного мовлення в межах монологу-опису та монологу-розповіді з використанням візуальних опор, навчальних відеофонограм та фонограм, яка складається з двох груп: група вправ для навчання монологу-опису та група вправ для навчання монологу-розповіді, які, в свою чергу, поділяються на підгрупи та блоки. Виділено етапи навчання монологу-опису та монологу-розповіді: рецептивно-репродуктивний, репродуктивно-продуктивний та продуктивний.

4. Визначено особливості реалізації методики навчання студентів мовних спеціальностей усного японського монологічного мовлення на початковому етапі в мовних ВНЗ в системі кредитно-модульного підходу, а саме: модульне структурування змісту навчального матеріалу; індивідуалізація темпу навчання:

моніторинг сформованості вмінь усного японського монологічного мовлення; педагогічне оцінювання; організація самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

5. Експериментально перевірено ефективність розробленої методики навчання студентів мовних спеціальностей усного японського монологічного мовлення на початковому етапі шляхом вертикально-горизонтального експерименту. В процесі вертикального експерименту перевірено загальну ефективність запропонованої методики; в процесі горизонтального експерименту визначено оптимальні варіанти методики. Результати експериментального навчання свідчать про загальну ефективність розробленої методики: під час навчання за Методикою №1 - вміння продукування монологу-розповіді (ЕГ-1) збільшились до 82,27%, вміння продукування монологу-опису (ЕГ-4) - до 82,5%; середній приріст коефіцієнта навченості продукування монологу-розповіді та монологу-опису за Методикою №1 збільшився на 28,2%. Навчаючись за Методикою №2 - вміння продукування монологу-розповіді (ЕГ-2) збільшились до 76,2%, вміння продукування монологу-опису (ЕГ-5) - до 77,3%; середній приріст коефіцієнта навченості продукування монологу-розповіді та монологу-опису за Методикою №2 збільшився на 22,25%. Методика №3 підвищила рівень вмінь продукування монологу-розповіді (ЕГ-3) до 71,4% та рівень вмінь продукування монологу-опису (ЕГ-6) до 72,6%; середній приріст коефіцієнта навченості продукування монологу-розповіді та монологу-опису за Методикою №3 збільшився на 20,43%. Одержаний приріст коефіцієнта навченості за варіантом Методики №1 був найвищим, що свідчить про ефективність та оптимальність співвідношення та послідовності використання візуальних опор, навчальних відеофонограми та фонограм у процесі навчання усного японського монологічного мовлення студентів мовних ВНЗ на початковому етапі. У ході експериментального дослідження сформульовано методичні рекомендації для проведення занять за розробленою методикою з метою успішного оволодіння вміннями усного японського монологічного мовлення в межах монологу-розповіді та монологу-опису, що передбачають реалізацію таких положень: 1) проведення навчання за допомогою спеціально організованої підсистеми вправ з розвитку вмінь продукування монологу-розповіді та монологу-опису; 2) організація навчання за двома етапами: перший етап спрямований на формування вмінь продукування монологу-опису, другий етап - на формування вмінь продукування монологу-розповіді; 3) проведення навчання продукування монологу-розповіді та монологу-опису за такими етапами: рецептивно-репродуктивний, репродуктивно-продуктивний та продуктивний; 4) використання вправ з візуальними опорами, навчальними відеофонограмами та фонограмами у співвідношенні 5 x 2 x 2 та у послідовності візуальні опори—«навчальні відеофонограми — навчальні фонограми».

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Напрямами для подальшого дослідження можуть бути: розробка методики навчання усного японського монологічного мовлення студентів мовних ВНЗ на середньому та вищому ступенях; розробка посібника для викладання усного японського монологічного мовлення на початковому етапі.

Основні положення дисертації висвітлені в таких публікаціях:

1. Гіт" У^У • Г Г^АЯ . • I/^7^зс. У=зт&3г^7Щ&X

Ш І Ш ^ . - 2 0 0 4 . - Р . 1 - 3 5 .

2. Асадчих О.В. Зіставна лінгвістика як теоретична база для розробки методик навчання японської мови // 36. наук. пр. НУ імені Тараса Шевченка. Інститут філології. - К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2005. - Вип. 18. Кн. 1: Мовні і концептуальні картини світу. - С. 14-18.

3. Асадчих О.В. Педагогічні умови застосування лінгвокомунікативного методу викладання японської мови // Наукові записки: 36. наук. ст. Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. - К., 2005. - Вип. ЬХ. - С. 17-26.

4. Асадчих О.В. Аналіз експериментальної моделі уроку за тематичною програмою для вивчення японської мови на початковому етапі // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Сер.: Педагогіка і психологія. - Вінниця, 2005. - Вип. 13. - С. 85-87.

5. Асадчих О.В. Теоретико-педагогічний аспект проблеми формування умінь та навичок усного мовлення на початковому етапі вивчення іноземної (японської) мови // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Сер.: Педагогіка і психологія. - Вінниця, 2005. - Вип. 16. - С. 56-59.

6. Асадчих О.В. Експериментальна модель уроку з розвитку рецептивних та репродуктивних мовленнєвих навичок на початковому етапі вивчення японської мови // 36. наук. пр. Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова: Система и структура східнослов'янських мов. - К.: Знання України, 2005. - С. 218-220.

7. Асадчих О.В. Система вправ для навчання японського монологічного мовлення на початковому етапі // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Сер.: Педагогіка і психологія. - Вінниця, 2007. - Вип. 21. - С. 23-29.

8. Асадчих О.В. Експериментальна перевірка ефективності методики навчання усного японського монологічного мовлення на початковому етапі // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: 36. наук. пр. - К.: НПУ, 2007. - Вип.6 (16) - С. 96-101.

АНОТАЦІЯ

Асадчих О. В. Методика навчання студентів мовних спеціальностей усного японського монологічного мовлення на початковому етапі. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 - „Теорія та методика навчання: східні мови”. - Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2007.

Дисертацію присвячено вирішенню проблеми підвищення ефективності навчання усного японського монологічного мовлення студентів мовних спеціальностей на початковому етапі ВНЗ. У роботі проаналізовано стан навчання усного японського монологічного мовлення на початковому етапі у мовних ВНЗ, розглянуто загальні психологічні та психолінгвістичні характеристики усного іншомовного монологічного спілкування та лінгвістичні особливості монологу-опису та монологу-розповіді японською мовою, обґрунтовано доцільність використання принципу зіставлення іноземної та рідної мов для формування умінь усного японського монологічного мовлення на початковому етапі.

Теоретично обґрунтовано методику навчання студентів мовних спеціальностей усного японського монологічного мовлення на початковому етапі в мовних ВНЗ і розроблено підсистему вправ для навчання усного японського монологічного мовлення в межах монологу-опису та монологу-розповіді з використанням візуальних опор, навчальних відеофонограм та фонограм, яка складається з двох груп: група вправ для навчання монологу-опису та група вправ для навчання монологу-розповіді, які, в свою чергу, поділяються на підгрупи та блоки.

Ефективність розробленої методики перевірено і підтверджено в ході експериментального навчання. Сформульовано методичні рекомендації щодо організації навчання усного японського монологічного мовлення студентів мовних спеціальностей на початковому етапі ВНЗ.

Ключові слова: монолог-опис, монолог-розповідь, візуальні опори, навчальні відеофонограми, фонограми.

АННОТАЦИЯ

Асадчих О.В. Методика обучения студентов языковых специальностей устной японской монологической речи на начальном этапе. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 - „Теория и методика обучения: восточные языки”. - Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, 2007.

Диссертация посвящена проблеме обучения студентов начальных курсов языковых вузов устной японской монологической речи. В работе теоретически обоснована и практически разработана методика обучения двум видам монологу: монологу-описанию и монологу-рассказу. Проанализированы общие психологические и психолингвистические характеристики устной иноязычной монологической речи, а также лингвистические особенности молога-описания и молога-рассказа на японском языке; ситуация с обучением студентов начальных курсов языковых вузов устной японской монологической речи. Обоснована необходимость применения принципа сопоставления иностранного и родного языка при обучении студентов начальных курсов языковых вузов устной японской монологической речи, а также выделены основные трудности, которые испытывают

студенты на начальном этапе обучения японскому языку в результате сопоставления украинского и японского языка на фонетическом, лексическом и грамматическом уровнях.

Обоснована необходимость использования визуальных опор, учебных видеофонограмм и фонограмм при обучении студентов начальных курсов языковых вузов устной японской монологической речи. Также выделены критерии отбора визуальных опор, учебных видеофонограмм и фонограмм. Разработана подсистема упражнений для обучения студентов начальных курсов языковых вузов устной японской монологической речи, которая состоит из группы упражнений для развития умений продуцирования молога-описания и группы упражнений для развития умений продуцирования молога-рассказа. В свою очередь группы упражнений делятся на подгруппы, а подгруппы на блоки упражнений. Этапами обучения монологу-описанию и монологу-рассказу выделяются рецептивно-репродуктивный, репродуктивно-продуктивный и продуктивный, а видами упражнений условно-коммуникативные и коммуникативные упражнения.

Обоснована и разработана кредитно-модульная модель организации процесса обучения монологу-описанию и монологу-рассказу на начальном этапе обучения в языковых ВУЗах. Модель состоит из двух подмодулей: первый подмодуль для обучения умениям продуцирования молога-описания и второй подмодуль для обучения умениям продуцирования молога-рассказа.

Эффективность разработанной методики была подтверждена в процессе экспериментального обучения. Эксперимент был вертикально-горизонтальным. В процессе вертикального эксперимента проверена общая эффективность разработанной методики, а в процессе горизонтального эксперимента определены оптимальные варианты методики. Результаты экспериментального обучения подтверждают общую эффективность разработанной методики: за время обучения по Методике №1 уровень умений продуцирования молога-рассказа (ЭГ-1) был 82,27%, прирост уровня умений продуцирования молога-описания (ЭГ-4) - 82,5 %, средний уровень умений продуцирования молога-описания и молога-рассказа с применением Методики №1 увеличился на 28,2%. Обучение по Методике №2 увеличило умения продуцирования молога-рассказа (ЭГ-2) до 76,2%, а умения продуцирования молога-описания (ЭГ-5) до 77,3%; средний уровень умений продуцирования молога-описания и молога-рассказа с применением Методики №2 увеличился на 22,25%. Методика №3 увеличила уровень умений продуцирования молога-рассказа (ЭГ-3) до 71,4%, а уровень умений продуцирования молога-описания (ЭГ-6) до 72,6%; средний уровень умений продуцирования молога-описания и молога-рассказа с применением Методики №3 увеличился на 20,43%. Прирост умений продуцирования молога-описания и молога-рассказа с применением Методики №1 был самым высоким, что свидетельствует об оптимальном соотношении и последовательности использования визуальных опор, учебных видеофонограмм и фонограмм в процессе обучения студентов языковых специальностей устной японской монологической речи на начальном этапе.

Сформулированы методические рекомендации по организации обучения устной японской монологической речи студентов языковых специальностей на начальном этапе, которые предвидят реализацию таких пунктов: 1) для успешного овладения умениями устной японской монологической речи в рамках монолога-описания и монолога-рассказа необходимо проводить обучение при помощи специально организованной подсистемы упражнений для формирования умений монолога-описания и монолога-рассказа; 2) производить обучение в два этапа: первый этап направлен на формирование умений монолога-описания, второй этап - на формирование умений монолога-рассказа; 3) проводить поэтапное обучение умениям монолога-описания и монолога-рассказа, которое состоит из рецептивно-репродуктивного, репродуктивно-продуктивного и продуктивного этапов; 4) использовать упражнения с визуальными опорами, учебными видеофонограммами и учебными фонограммами в соотношении 5 x 2 x 2 и в последовательности визуальные опоры —* учебные видеофонограммы —• учебные фонограммы.

Ключевые слова: монолог-описание, монолог-рассказ, визуальные опоры, учебные видеофонограммы, фонограммы.

RESUME

Asadchih O.V. Methods of Teaching Oral Japanese Monological Statements the Elementary Level Students of Language Departments. - Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in pedagogical studies. Speciality 13.00.02 - "Theory and Teaching Methodology: Oriental Languages". - Kyiv National Taras Shevchenko University, Kyiv, 2007.

The thesis is dedicated to solving the problem of increasing efficiency of teaching oral Japanese monological statements to the elementary level students of language departments of higher educational establishments. The work analyzes the current state of teaching oral Japanese statements in higher educational establishments on the elementary level. The general psychological and psycholinguistic characteristics of foreign oral monological statements as well as the linguistic peculiarities of monologue-description and monologue-narration in Japanese have been introduced. The appropriateness of using the principle of comparing the Japanese and Ukrainian languages in order to form oral monological statements skills on the elementary level has been substantiated.

The work theoretically substantiates the methods of teaching oral Japanese monological statements to elementary level students of language departments of higher educational establishments, develops a subsystem of exercises for teaching oral Japanese statements within the boundaries of monologue-description and monologue-narration, using visual aids videophonogrammes and phonogrammes. This subsystem of exercises consists of 2 groups: for teaching monologue-description and monologue-narration, which are in turn subdivided into subgroups and blocks.

The efficiency of the developed methods has been checked and confirmed during the course of experimental training. The methodical recommendations for optimal organization of the process of teaching oral Japanese monological statements to

elementary level students of language departments in higher educational establishments have been developed and successfully implemented.

Key words: monologue-description, monologue-narration, visual aids, videophonogrammes, phonogrammes.

Підписано до друку 19.11.2007р.
Тираж 100 прим.
Надруковано ТОВ «Олександріна»
м. Київ, вул. Антоновича, 180
тел. (044) 521-00-74.